

Ontwikkelingsaspecten & Omgevingsinteractie

Colofon

Titel

Ontwikkelingsaspecten & Omgevingsinteractie (O&O) Schema

Auteurs

Marieke Timmermans, Yvonne van Heerwaarden, Frans Pijpers en Bettie Carmiggelt

Met medewerking van

Dr. Pieter Kousemaker, dr. Monique l'Hoir, prof. dr. Frans Feron

Een publicatie van

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ)
www.ncj.nl

Publicatiecode NCJ121A

© NCJ - Nederlands Centrum Jeugdgezondheid, Utrecht, februari 2015

TOELICHTING ONTWIKKELINGSASPECTEN EN OMGEVINGSINTERACTIE (O&O) SCHEMA

Binnen het Landelijk Professioneel Kader, dat gebaseerd is op het geheel van richtlijnen en landelijke werkdocumenten die de JGZ-professional hanteert, zijn diverse ontwikkelingsfasen van een kind benoemd. Per ontwikkelingsfase zijn vervolgens contacten aangegeven, gebaseerd op de meest bepalende factor(en) vanuit de RVP, richtlijnen en landelijke werkdocumenten en gewenste evaluatiemomenten. Tijdens deze evaluatiemomenten wordt samen met de ouder, de jongere en het kind teruggeblikt op de ontwikkeling die het kind heeft doorlopen en wordt vooruit gekeken naar de volgende ontwikkelingsfase. Om de professional handvatten te geven bij het terugblikken en vooruitkijken is het schema 'Ontwikkelingsaspecten en Omgevingsinteractie' ontwikkeld.

Wat beoogt het schema en wat niet

Het schema O&O is bedoeld als handvat voor de JGZ-professional om samen met ouders, jongeren en kinderen in het gesprek gericht terug te kunnen blikken en vooruit te kunnen kijken. Door met ouders, jongere en kind te bespreken wat er normaliter te verwachten valt, waar je op kunt anticiperen, draag je als JGZ-professional bij aan het normaliseren. Ouders, jongere en kind worden zo nog meer in hun kracht gezet en krijgen de regie in handen om bij te dragen aan een gezonde en veilige ontwikkeling.

In het schema worden enerzijds essentiële ontwikkelingsaspecten per leeftijdsfase van het kind benoemd. Anderzijds gaat het schema in op de ontwikkelbehoefte van het kind, de interactie van het kind met zijn ouders (opvoedcapaciteiten), het gezin (gebeurtenissen met impact op het gezin) en verdere omgeving. Alle zijn van invloed op de ontwikkeling van een kind. Om tot invulling van het schema en tot de essentie te kunnen komen zijn uiteraard keuzes gemaakt. Het schema pretendeert dan ook niet volledig te zijn. Het gaat om een selectie van bruikbare en relevante topics in het kader van een gezonde ontwikkeling. Het zijn aspecten waar het merendeel van de opgroeiende kinderen mee te maken krijgt. Specifieke levensopgaven van kinderen en gezinnen uit bijvoorbeeld laag sociaal-economische en anderszins gesocialiseerde subculturen zijn niet in het schema O&O opgenomen.

Professioneel handelen

Vanzelfsprekend hebben professionals, naast de aspecten uit het schema O&O, ook oog voor de ontwikkelingsaspecten en omgevingsinteracties die niet in het schema zijn benoemd. Iedere JGZ-professional beschikt over basiskennis en handelt volgens de JGZ-richtlijnen. De richtlijnen, die gebaseerd zijn op evidence, geven richting aan (de kwaliteit van) het professioneel handelen en bieden daarmee tevens de mogelijkheid om er onderbouwd van af te wijken. Essentieel is het besef dat ieder kind uniek is. Het is aan de JGZ-professional om de vertaalslag te maken van de theoretische kennis naar het unieke kind en zijn of haar behoefte en die van de ouders. Zo werkt de JGZ-professional flexibel en op maat.

Gebruik van bronnen

Bij de keuze van de topics is gebruik gemaakt van verschillende bronnen (zie bijlage geraadpleegde bronnen). Het schema O&O is bedoeld als praktisch hulpmiddel en sluit aan bij de bestaande JGZ-activiteiten uit het Basispakket en is onder meer gebaseerd op basiskennis vanuit de JGZ-richtlijnen, landelijke werkdocumenten en het Van Wiechenonderzoek. Het is aan de JGZ-professional om in het gesprek (naar gelang de leeftijd) op maat aan te laten sluiten bij de behoefte en belevingswereld van het kind, de jongere en de ouders.

OPBOUW VAN HET SCHEMA O&O

Voor de ontwikkeling van het schema O&O is een aantal uitgangspunten geformuleerd.

Transitiemomenten in de levensloop

Bij de opzet van het schema is uitgegaan van het idee van transitiemomenten in de levensloop. De ontwikkeling van een kind verloopt vaak met sprongen en inconsistenties, waarbij er overgangen tussen de verschillende ontwikkelingsfasen te constateren zijn, de zogenoemde transitiemomenten. Juist omdat elk kind uniek is en de fasen tussen kinderen verschillen, is het van belang om rond een transitiemoment met elkaar (kind, jongere en ouders) te bespreken hoe de afgelopen periode is verlopen en indien nodig hen te informeren en adviseren over de komende periode. Het schema is opgebouwd uit verschillende ontwikkelingsfasen die je als kind doorloopt tot volwassene. De fasering komt overeen met de fasering in het Landelijk Professioneel Kader (zie tweede kolom). In het schema heeft echter een verfijning plaats gevonden, zoals in de derde kolom zichtbaar wordt. In totaal zijn zes fasen onderscheiden.

Biopsychosociaalmodel

Tweede uitgangspunt bij de ontwikkeling van het schema O&O is het biopsychosociaal model. Het biopsychosociaal model is een model om de lichamelijke en psychische gezondheid, welzijn en eventuele gezondheidsproblemen van een mens in de volle breedte in beeld te brengen en te beschrijven. Het model kijkt niet alleen naar problemen en risico's in de ontwikkeling, maar ook naar functioneren, talenten en sterke kanten in de ontwikkeling. Hierdoor is het uitermate geschikt voor de jeugdgezondheidszorg die met een brede, integrale blik naar de gezondheid van kinderen kijkt. Het model is multifactorieel; dat wil zeggen dat meerdere factoren onderling van invloed zijn op (het ontwikkelen van) gezondheid en bij het ontstaan, voortbestaan of herstel van een gezondheidsprobleem. Het model is systemisch: zo wordt de ontwikkeling van een kind gezien als onderdeel van het hele systeem waar het zich in bevindt. Het model is organisch en interactief: Het gedrag van een systeem is niet een simpele keten van oorzaak-gevolg-relaties, maar het samenspel van met elkaar interacterende deelsystemen, waarbij terugkoppeling een belangrijke rol speelt. Een

Figuur 1.1 Ontwikkelingsfasen

Landelijk Professioneel Kader		Schema O&O
1 Prenataal	-9 tot 0 maanden (in LPK)	-9 tot 0 maanden (in O&O)
2 Babyfase	4e tot 7e dag 2 weken t/m 6 maanden 7 t/m 12 maanden	0 t/m 1 maanden 2 t/m 4 maanden 5 t/m 8 maanden 9 t/m 12 maanden
3 Peuterfase	1 t/m 3 jaar	2 jaar 3 jaar 4 jaar
4 Schoolkind	4 t/m 11 jaar	4 t/m 5 jaar 6 t/m 11 jaar
5 Adolescent	12 t/m 17 jaar	10 t/m 14 jaar (puberteit)* 15 tot 18/23 jaar (Adolescent)
6 Jong volwassene	18 t/m 22 jaar	15 tot 18/23 jaar (Adolescent)

* bij veel kinderen begint de puberteit al tijdens de basisschoolleeftijd

wijziging op één gebied is van invloed op de andere andere gebieden. Aspecten die een rol spelen bij de gezondheid, worden geclusterd in:

- *biologische aspecten*: zoals aanleg, erfelijkheid, aangeboren talenten, ziekten, voeding en algehele conditie.
- *psychische aspecten*: zoals persoonlijkheid, gedachten, overtuigingen en gevoelens.
- *sociale aspecten*: zoals vaardigheden, samenwerken, inlevingsvermogen, functioneren.

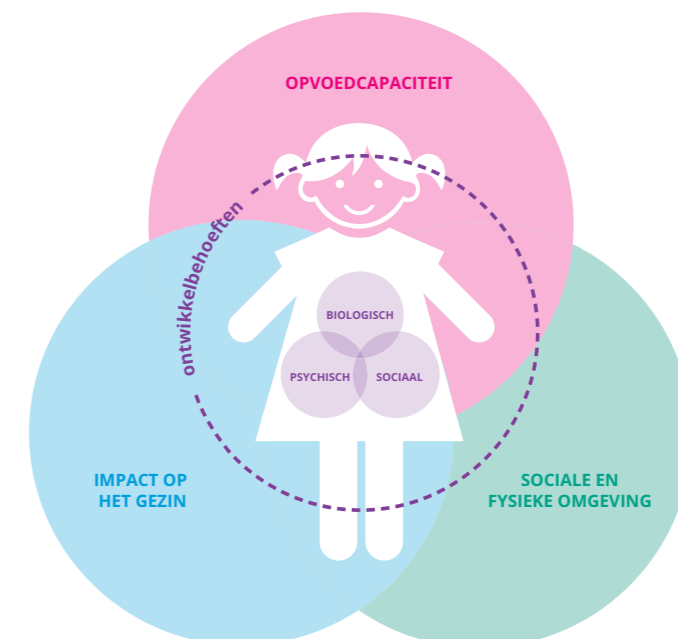
In het schema *Ontwikkelingsaspecten en Omgevingsinteractie* worden de volgende ontwikkelingsgebieden onderscheiden: lichamelijke ontwikkeling, motorische ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, seksuele ontwikkeling, persoonlijke ontwikkeling en sociaal-emotionele ontwikkeling.

Common Assessment Framework (CAF)

Ook is gebruik gemaakt van het *Framework for the Assessment of Children in Need and their Families*. Dit framework is door praktijkwerkers en wetenschappers in Groot-Brittannië ontwikkeld en is een methode om de behoeften van een kind vroegtijdig vanuit een integrale benadering in kaart te brengen. Het framework wordt weergegeven met een driehoek. In het midden van de driehoek staat het welzijn van het kind. Bij de beoordeling van wat er aan de hand is, staat het bevorderen en bewaken (zo nodig veiligstellen) van het welzijn van het kind steeds centraal. Het welzijn van het kind wordt bepaald door de interactie tussen drie domeinen (de drie zijden van de driehoek):

1. De *ontwikkelbehoeften* van het kind
2. De *capaciteiten* van de ouders (opvoeders) om in die behoeften te voorzien
3. De invloed van *gezins- en omgevingsfactoren* op enerzijds de capaciteiten van de ouders en anderzijds het kind.

Deze drie domeinen zijn onderling verbonden. Elk domein bestaat uit een aantal essentiële dimensies, die worden beschreven. In het schema O&O zijn de volgende gebieden onderscheiden: ontwikkelbehoeften, opvoedcapaciteit, impact op het gezin en de omgeving.

In deze afbeelding worden het biopsychosociaal model en de aangepaste CAF grafisch weergegeven.

Stressful life events

Aan het schema O&O zijn tevens stressful life events gekoppeld. Deze life events kunnen een ontregelende impact hebben op het gezin en het kind. Aangezien life events niet gekoppeld zijn aan een bepaalde leeftijdsfase zijn ze als kader bovenaan in het schema benoemd. Life events kunnen namelijk van invloed zijn op de ontwikkelingsaspecten, maar ook invloed hebben op de interactie vanuit de omgeving (thuis, op school etc.). Uiteraard is ook nu weer een keuze gemaakt en is het schema niet volledig. Benoemd zijn die life events, waar veel gezinnen mee te maken kunnen krijgen: bevalling en komst van de baby, zwangerschap volgend kind, verhuizing, migratie, emigratie, scheiding, overlijden dierbaren, (chronische) ziekte van ouders, kinderen en/of dierbaren, ongeluk, werkloosheid, schulden, nieuwe relatie, samengestelde gezinnen.

Alle uitgangspunten zijn aan elkaar gerelateerd en zijn vervat in het schema 'Ontwikkelingsaspecten en Omgevingsinteractie' (O&O). In de verdere toelichting die via www.ncj.nl beschikbaar is, wordt inhoudelijk per leeftijdsfase de verschillende aspecten en de invloed van deze aspecten op elkaar beknopt benoemd.